

AF. 05.7

Til kronikredaktør Flemming Østergaard, Jyllandsposten.
Hermed fremsendes ved mail efter aftale nedenstående kronik, skrevet i anledning af Arkitektskolens jubilæum den 8. oktober. Kronikken må gerne komme snarest.

Venlig hilsen

Johannes Exner
12.09.05

Arkitektskolen Århus – 40 år
og dens store betydning for byen.

JP-KRONIK

Johannes Exner, professor arkitekt MAA

En septemberdag i 1965 mødtes alle de nye lærere for første gang. Det skete ved en festlig frokost hos den kommende rektor C.F. Møller. Næsten alle var uddannet på det *Kongelige Akademi for de Skjønne Kunster* i København, men havde samtidig også en rod i det jyske. Stemningen var munter, præget af forventning og optimisme, med et stæk af højtidelighed ved at være udvalgt til nu at skulle skabe Danmarks nye uddannelsessted i bygningskunst, den tredje af de tre akademiske kunstarter: *Malerie, Billedhuggerie, og Bygnings Konst*. Måske anedes også nogle svage pust i nakken fra den meget ældre og traditionsrige storebror i København – NB! som også fejrer jubilæum i år – 250 år! Til lykke!

Jeg tror, det var et udtryk for jysk beskedenhed og enkelhed, at vi, med baggrund i Akademiets til den dag enevældige imponerende indsats, vedtog at kalde vor lille nyfødte institution *Arkitektskolen i Århus* – og ikke noget med *Jysk Akademi* eller *Den Jyske Arkitektskole*. Der herskede i gruppen ingen tvivl om, at viljen og energien til at gøre en stor indsats var til stede. Arkitektskolen i Århus skulle selvsagt ikke stå tilbage for storebror i København.

Hvordan er det så gået? Svar: 'helt godt' – hvilket oversat fra jysk betyder: 'vældig godt'! Set i et tilbageblik beskriver de 40 år en klar og naturlig udvikling både i forholdet til bystyret og i forhold til fagets egen arkitektoniske udøvelse. Arkitektskolen fik ganske vist en næsten upåagtet start, bortset fra en udstilling i Århus Festuge af lærernes egne værker. I nogle år herefter kunne arkitektskolens og kommunens forhold være noget spændingsfyldt, når fagligt engagerede studerende og lærere blandede sig i byens arkitektoniske og trafikale forhold, fordi de fandtes forkerte. Der blev for f.eks. argumenteret offentligt og stærkt imod stadsingeniørens plan om en firspreget trafikgade om det indre cityområde, placeret i gadeforløbet Nørrealles/Vesteralles/Sønderalles, med nedrivning af den ene gadeside, og rejsning af et trådhegn i midten mod fodgængertrafik på tværs. Projektet blev taget af bordet, hvilket alle i dag sikkert er glade for.

Til forskel fra mange andre studier i Århus er arkitektuddannelsens studieform udpræget projektorienteret. Mange opgaver stilles ud fra konkrete problemer i bysamfundet. f.eks. at tegne et nyt hus til udfyldning af et hul i en historisk gadefacade. Eller finde en anden trafikløsning i stedet for en buslinie ført gennem et tæt city kvarter med små smalle gader.

Oprettelsen af en arkitektskole i Århus syntes kun at være af virkelig interesse for visse klarsynede enkeltpersoner, som en uforlignelig engageret borgmester Bernhardt Jensen, af væsen levende interesseret i historie og Århus By, beskrevet i artikler og bøger. Som formand for Århus Havn lykkedes det ham med stor snilde at undgå store byggerier i

havnen. Han oprettede tillige et kommunalt rådgivende udvalg til varetagelse af byens historiske bygninger, *bevaringsudvalget*, som jeg havde den oplevelse at blive valgt ind i og senere at blive dets formand.

Som følge af det stigende antal færdiguddannede arkitekter, af næsten samme årgangsstørrelse som københavnerskolen, opstod i Århus flere nye tegnestuer, ligesom kommunen fik nytte af arkitekter med ekspertise i byplan, by- og bygningspleje.

Rådmand Olaf P. Christensen forstod at udnytte den nytilknyttede ekspertise til udarbejdelse af en registrant af byens historiske bykvarterer og huse som redskab både til bevaring af værdifulde bygninger og miljøer, og til integrering af ny arkitektur. Dette arbejde blev dels et værktøj til behandling af husene i aktuelle byggesager, og dels en nyttig indlæring for mange – også politikere – i hvad deres by består af, og hvordan man på hensynsfuld måde kan behandle problemerne. Derved blev Arkitektskolen både direkte og indirekte en god dialogpartner for kommunen, dens politikere og ansatte på rådhuset.

Det var i samme rådmands regi, man udnævnte en ny stadsarkitekt, som også var kompetent i fagområdet by- og bygningspleje og dermed beherskede både bevaring af historisk arkitektur og dens integration med nutidigt byggeri. Med disse forudsætninger løses mange forskellige opgaver: planlægning, nybyggeri, byfornyelse, bygningspleje, renovering, gågader, og de for øje og fod nære, væsentlige detaljer såsom gadelygter, rækværker, belægninger og dæksler.

To interessante og vigtige projekter, *Åens Genåbning* og *De Bynære Havnearealer*, skal nævnes her, eftersom så fremsynede markante ideer med deres store kompleksitet og omfang aldrig ville være kommet i gang, hvis der ikke gennem årene havde udviklet sig en konkret interesse hos såvel borgere som politikere for bymiljøernes karakter. En interesse der fremkom ad forskellige veje: turistrejser til andre lande med fortovscafeer vin og spændende arkitektur, Arkitektskolens offentlige forelæsninger eller offentlige miljødiskussioner etc. Denne usynlige højnelse af det arkitektur- og kulturhistoriske vidensniveau hos det enkelt menneske har uden tvivl bidraget til forståelse for åprojektet og dets fremtidige værdier. Altså en ganske anden positiv og konstruktiv basisholdning end den, der lå bag Allegadeprojektet og andre trafik/byplan-motiverede projekter. Havde man for 30 år siden udtrykt tanker om genåbning af åen, ville det være blevet modtaget med måben over noget penibelt, sært naivt sludder. I den forbindelse tænker jeg tilbage på gamle professor Carl L. Krebs, vor internationalt berømte radium- og kræftspecialist, der på sine spadsereture i Nørreportkvarteret, af og til kom op på mit kontor for at sludre lidt om Århus Bys problemer, herunder også Åen. Efter en god snak sluttede han, på vej ud ad døren med bemærkningen: 'Man lægger da ikke sin moder i en kloak, vel? – Farvel!'

I dag er genåbningsarbejdet halvt færdigt, og allerede meget populært. I stedet for den trafikproppede Åboulevard ser man nu åens vand glide roligt af sted mellem husene, under små gangbroer, langs nye gang- og opholdsarealer, der i dag udgør attraktive udendørs opholdsmiljøer, hvor man over et glas vin kan glæde sig til snart at kunne besejle hele strækningen mellem havnen og Brabrand Sø.

Det andet store projekt, *De Bynære Havnearealer*, handler om genskabelse af kontakten mellem by, havn og bugt. Projektet kan betragtes som et plaster på såret efter vældige offentlige diskussioner og byrådets beslutning om den store havneudvidelse ud i bugten. Med dette fait accompli som baggrund, er projektet om de bynære havnearealer udviklet gennem et dygtigt systematisk arbejde under stadsarkitektens ledelse, fulgt op af byrådets prisværdige beslutning om en international arkitektkonkurrence, som suverænt blev vundet af de danske arkitekter Knud Fladeland Nielsen og Per Teglggaard Jeppesen med et genialt projekt. Hovedgrebet ligger i en genfremdragning af den

imaginære gamle kystlinie mellem Risskov og Marselisborg. Liniens delafsnit visualiseres på forskellig vis, hvori vandet indgår alle steder. De eksisterende havnebassiner neden for Domkirken disponeres til et stort folkeligt havnebyrum, som i nord går over i bådhavn og kanaler gennem et nyt boligkvarter. Mod øst knytter vandmotivet sig til den genåbnede Århus Å, og mod syd gennem kanaler og grønne rum med levende vand og vandtrapper til Marselis lystbådhavn.

Begge projekter er kommet godt i gang og modtaget bemærkelsesværdigt positivt af såvel fagfolk som politikere og borgere. Åprojektet har, trods ufærdigt, allerede modtaget stor anerkendelse og fine priser fra indland og udland.

Man må sige, at jubilæumsåret karakteriseres af levende og inspirerende engagementer på Arkitektskolen, Rådhuset og private tegnestuer. Over 1000 arkitekter er beskæftiget i den relativt alt for lille by. De århusianske arkitekter har på usædvanlig vis forstået at markere sig, og gennem konkurrencer eller deres faglige ry forstået at eksportere projekter og knowhow til andre danske byer og udlandet.

Status er således god og lovende. Gennem 40 år har kurven været stadig stigende. Men kan det blive ved? Sikkert ikke hvis betingelserne er en særlig jysk stil, som nogen fejlagtigt tror eksisterer. Og heller ikke hvis Arkitektskolen for ukritisk importerer nye stilretninger som postmodernisme, nyrationisme og dekonstruktivisme, der hurtigt gik af mode. Men nu har Arkitektskolen indført forskning. I den forbindelse kunne en afklaring af relationerne mellem årsagerne til stilarternes holdbarhed og skiftende udtryk gennem især de sidste tre hundrede år, være et interessant og lærerigt forskningsprojekt. Måske kunne det også advare mod brugen af mange forførende alt for lækre arkitekturmagasiner.

Glemmes må ikke forståelsen for, hvorfor arkitektur, opfattet som *bygningkunst*, ikke bliver til ved simpel kopiering, næppe heller alene ved videnskabelig forskning, men, som de to andre kunstarter, ved *at gøre maleri – gøre skulptur – gøre bygværk*. 'Learning by doing', som de siger længere vest på.

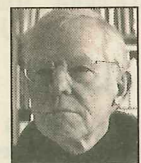
Man kan aktuelt rejse spørgsmålet om, hvordan man fremover sikrer den arkitektoniske kvalitet i det nybyggeri der kommer på *De Bynære Havnearealer* og andre vigtige steder? Mange forskellige arkitekter vil være involveret. Hvordan sammensætter man en enestående smuk arkitektonisk buket? – for det skal det være, og ikke som Kalvebod Brygge i København. Det kræver, som indtil nu, fortsat faglig dygtig og stram styring af det sammenhængende procesforløb, hvor den arkitektoniske kvalitet ikke på nogen måde bliver skubbet til side. Her spiller det en afgørende rolle at et politisk sammensat byråd forstår at indgå i et nært og positivt samarbejde med en både faglig kompetent og visionær stadsarkitekt. Byens miljøer er indadtil afgørende for borgernes trivsel, og dens arkitektoniske image for dens attraktion og respekt udadtil. – I dag godt begyndt - i morgen smukt fuldendt!

Johannes Exner
professor arkitekt MAA
Marselisvej 19
8000 Århus C
Tlf. 8614 90 36

Den århusianske arkitektskole

Man må sige, at jubilæumsåret for Arkitektskolen i Århus karakteriseres af levende og inspirerende engagementer på skolen, rådhuset og private tegnestuer. Over 1.000 arkitekter er beskæftiget i den relativt alt for lille by. De århusianske arkitekter har på usædvanlig vis forstået at markere sig og gennem konkurrencer eller deres faglige ry forstået at eksportere projekter og knowhow til andre danske byer og udlandet, skriver dagens kronikør.

JP-KRONIK
ONSDAG 21.9.2005

Af Johannes Exner, professor, arkitekt MAA, Århus

En septemberdag i 1965 mødtes alle de nye lærere for første gang. Det skete ved en festlig frokost hos den kommende rektor C.F. Møller. Næsten alle var uddannede på det Kongelige Akademi for de Skjønne Kunster i København, men havde samtidig også en rod i det jyske. Stemningen var munter, præget af forventning og optimisme, med et stænk af højtidelighed ved at være udvalgt til nu at skulle skabe Danmarks nye uddannelsessted i bygningskunst, den tredje af de tre akademiske kunstarter: Malerie, Billedhuggerie, og Bygnings Konst. Måske anedes også nogle svage pust i nakken fra den meget ældre og traditionsrige storebror i København – NB! som også fejrer jubilæum i år – 250 år! Til lykke!

Jeg tror, det var et udtryk for jysk beskedenhed og enkelhed, at vi, med baggrund i Akademiets til den dag enevældige imponerende indsats, vedtog at kalde vor lille nyfødte institution Arkitektskolen i Århus – og ikke noget med Jysk Akademi eller Den Jyske Arkitektskole. Der herskede

i gruppen ingen tvivl om, at viljen og energien til at gøre en stor indsats var til stede. Arkitektskolen i Århus skulle selvsagt ikke stå tilbage for storebror i København. Hvordan er det så gået? Svar: »helt godt« – hvilket oversat fra jysk betyder: »vældig godt«!

Set i et tilbageblik beskriver de 40 år en klar og naturlig udvikling både i forholdet til bystyret og i forhold til fagets egen arkitektoniske udøvelse. Arkitektskolen fik ganske vist en næsten upåagtet start, bortset fra en udstilling i Århus Festuge af lærernes egne værker. I nogle år herefter kunne arkitektskolens og kommunens forhold være noget spændingsfyldt, når fagligt engagerede studerende og lærere blandede sig i byens arkitektoniske og trafikale forhold, fordi de fandtes forkerte. Der blev for f.eks. argumenteret offentligt og stærkt imod stadsingeniørens plan om en firesporet trafikgade om det indre cityområde, placeret i gadeforløbet Nørrealde/Vesteralle/Sønderalle, med nedrivning af den ene gadeside, og rejsning af et trådhegn i midten mod fodgængertrafik på tværs. Projektet blev taget af bordet, hvilket alle i dag sikkert er glade for.

Til forskel fra mange andre studier i Århus er arkitektuddannelsens studieform udpræget projektorienteret. Mange opgaver stilles ud fra konkrete problemer i bysamfundet, f.eks. at tegne et nyt hus til udfyldning af et hul i en historisk gadefacade. Eller finde en anden trafikløsning i stedet for en buslinie ført gennem et tæt city kvarter med små smalle gader.

Oprettelsen af en arkitektskole i Århus syntes kun at være af virkelig interesse for visse klarsynede enkeltpersoner, som en uforlignelig engageret borgmester Bernhard Jensen, af væsen levende interesseret i historie og Århus By, beskrevet i artikler og bøger. Som formand for Århus Havn lykkedes det ham med stor snilde at undgå store byggerier i havnen. Han oprettede tillige et kommunalt rådgivende udvalg til varetagelse af byens historiske bygninger, bevaringsudvalget, som jeg havde den oplevelse at blive valgt ind i og senere at blive dets formand.

Som følge af det stigende antal færdiguddannede arkitekter, af næsten samme årgangsstørrelse som københavnerskolen, opstod i Århus flere nye tegnestuer, ligesom kommunen fik nytte af arkitekter med

ekspertise i byplan, by- og bygningspleje.

Rådmand Olaf P. Christensen forstod at udnytte den nytilknyttede ekspertise til udarbejdelse af en registrant af byens historiske bykvarterer og huse som redskab både til bevaring af værdifulde bygninger og miljøer, og til integrering af ny arkitektur. Dette arbejde blev dels et værktøj til behandling af husene i aktuelle byggesager, og dels en nyttig indlæring for mange – også politikere – i hvad deres by består af, og hvordan man på hensynsfuld måde kan behandle problemerne. Derved blev Arkitektskolen både direkte og indirekte en god dialogpartner for kommunen, dens politikere og ansatte på rådhuset.

Det var i samme rådmands regi, man udnævnte en ny stadsarkitekt, som også var kompetent i fagområdet by- og bygningspleje og dermed beherskede både bevaring af historisk arkitektur og dens integration med nutidigt byggeri. Med disse forudsætninger løses mange forskellige opgaver: planlægning, nybyggeri, byfornyelse, bygningspleje, renovering, gågader, og de for øje og fod nære, væsentlige detaljer såsom gadelygter, rækværker, belægninger og dæksler.

To interessante og vigtige projekt-

er, åens Genåbning og De Bynære Havnearealer, skal nævnes her, eftersom så fremsynede markante ideer med deres store kompleksitet og omfang aldrig ville være kommet i gang, hvis der ikke gennem årene havde udviklet sig en konkret interesse hos såvel borgere som politikere for bymiljøernes karakter. En interesse der fremkom ad forskellige veje: turistrejser til andre lande med fortovscafeer vin og spændende arkitektur, Arkitektskolens offentlige forelæsninger eller offentlige miljødiskussioner etc.

Denne usynlige højnelse af det arkitektur- og kulturhistoriske vidensniveau hos det enkelt menneske har uden tvivl bidraget til forståelse for åprojektet og dets fremtidige værdier. Altså en ganske anden positiv og konstruktiv basisholdning end den, der lå bag Allegadeprojektet og andre trafik/byplan-motiverede projekter. Havde man for 30 år siden udtrykt tanker om genåbning af åen, ville det være blevet modtaget med måben over noget penibelt, sært naivt sludder. I den forbindelse tænker jeg tilbage på gamle professor Carl L. Krebs, vor internationalt berømte radium- og kræftspecialist, der på sine spadsereture i Nørreport-

kvarteret, af og til kom op på mit kontor for at sludre lidt om Århus Bys problemer, herunder også åen. Efter en god snak sluttede han, på vej ud ad døren med bemærkningen: »Man lægger da ikke sin moder i en kloak, vel? – Farvell!«

I dag er genåbningsarbejdet halvt færdigt, og allerede meget populært. I stedet for den trafikproppede Åboulevard ser man nu åens vand glide roligt af sted mellem husene, under små gangbroer, langs nye gang- og opholdsarealer, der i dag udgør attraktive udendørs opholdsmiljøer, hvor man over et glas vin kan glæde sig til snart at kunne besejle hele strækningen mellem havnen og Brabrand Sø.

Det andet store projekt, De Bynære Havnearealer, handler om genskabelse af kontakten mellem by, havn og bugt. Projektet kan betragtes som et plaster på såret efter vældige offentlige diskussioner og byrådets beslutning om den store havneudvidelse ud i bugten. Med dette fait accompli som baggrund, er projektet om de bynære havnearealer udviklet gennem et dygtigt systematisk arbejde under stadsarkitektens ledelse, fulgt op af byrådets prisværdige beslutning om en international arkitektkonkurrence, som suverænt blev vundet af de danske arkitekter Knud Fladeland Nielsen og Per Teggaard Jeppesen med et genialt projekt. Hovedgrebet ligger i en genfremdragning af den imaginære gamle kystlinie mellem Risskov og Marselisborg. Liniens delafsnit visualiseres på forskellig vis, hvori vandet indgår alle steder. De eksisterende havnebassiner neden for domkirken disponeres til et stort folkeligt havnebyrum, som i nord går over i bådehavn og kanaler gennem et nyt boligkvarter. Mod øst knytter vandmotivet sig til den genåbnede Århus Å, og mod syd gennem kanaler og grønne rum med levende vand og vandtrapper til Marselis lystbådehavn.

Begge projekter er kommet godt i gang og modtaget bemærkelsesværdigt positivt af såvel fagfolk som politikere og borgere. Åprojektet har, trods uferdigt, allerede modtaget stor anerkendelse og fine priser fra indland og udland.

Man må sige, at jubilæumsåret karakteriseres af levende og inspirerende engagementer på Arkitektskolen, rådhuset og private tegnestuer. Over 1.000 arkitekter er beskæftiget i

den relativt alt for lille by. De århusianske arkitekter har på usædvanlig vis forstået at markere sig, og gennem konkurrencer eller deres faglige ry forstået at eksportere projekter og knowhow til andre danske byer og udlandet.

Status er således god og lovende. Gennem 40 år har kurven været stadig stigende. Men kan det blive ved? Sikker ikke, hvis betingelserne er en særlig jysk stil, som nogen fejlagtigt tror eksisterer. Og heller ikke hvis Arkitektskolen for ukritisk importerer nye stilretninger som postmodernisme, nyrationisme og dekonstruktivisme, der hurtigt gik af mode. Men nu har Arkitektskolen indført forskning. I den forbindelse kunne en afklaring af relationerne mellem årsagerne til stilarternes holdbarhed og skiftende udtryk gennem især de sidste 300 år, være et interessant og lærerigt forskningsprojekt. Måske kunne det også advare mod brugen af mange forførende alt for lækre arkitekturmagasiner.

Glemmes må ikke forståelsen for, hvorfor arkitektur, opfattet som bygningskunst, ikke bliver til ved simpel kopiering, næppe heller alene ved videnskabelig forskning, men, som de to andre kunstarter, ved at gøre maleri – gøre skulptur – gøre bygværk. "Learning by doing", som de siger længere vest på.

Man kan aktuelt rejse spørgsmålet om, hvordan man fremover sikrer den arkitektoniske kvalitet i det nybyggeri, der kommer på De Bynære Havnearealer og andre vigtige steder? Mange forskellige arkitekter vil være involveret.

Hvordan sammensætter man en enestående smuk arkitektonisk buket? – for det skal det være, og ikke som Kalvebod Brygge i København. Det kræver, som indtil nu, fortsat faglig dygtig og stram styring af det sammenhængende procesforløb, hvor den arkitektoniske kvalitet ikke på nogen måde bliver skubbet til side.

Her spiller det en afgørende rolle at et politisk sammensat byråd forstår at indgå i et nært og positivt samarbejde med en både faglig kompetent og visionær stadsarkitekt.

Byens miljøer er indadtil afgørende for borgernes trivsel, og dens arkitektoniske image for dens attraktion og respekt udadtil. I dag godt begyndt - i morgen smukt fuldendt!

